

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת אחרי מות – פסח תשע"ז שנה ג' גליון 135
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,
ניתן לקבל את העלון במייל chagitben@neto.net.il

הנושא: קדושת ליל הסדר

שם רבי יהושע וכן רבי אליעזר שהוא רבו של רבי עקיבא, רבי אלעזר בן עזריה – נשיא ישראל באותו הזמן, ורבי טרפון, שלמרות היותו רבו של ר' עקיבא ועל אף גדולתו ממנו, נעשה לו כתלמיד חבר.

עולה מסיפור הדחתו של רבן גמליאל בגמרא בברכות כי כל המסובים בליל הסדר שנערך בבני ברק, בעצם, היו גדולי ישראל של אותה תקופה, ושרבי עקיבא – על אף גדלותו – לא היה אלא תלמידם או הקטן שבהם. מדוע אם כן נערך ליל הסדר דווקא במקום מושבו של ר' עקיבא – הקטן שבחבורה? מדוע מטריחים עצמם כל גדולי ישראל של אותו הדור 'לעשות סדר' אצל רבי עקיבא דווקא, לכאורה ראוי היה שהקטן יגיע אצל הגדול?

אלא רבי עקיבא, דמותו מסמלת לנו את סמל ממהפך מרע לטוב, החל מארבעים שנה הראשונות של חייו, בהם הוא משמש רועה צאן של כלבא שבוע (ורועה צאן פסול לעדות עי' סנהדרין כה). שנאתו לתלמידי החכמים עד להתבטאותו בגמרא בפסחים (מט ע"ב): "אמר רבי עקיבא: כשהייתי עם הארץ אמרתי: מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור. אמרו לו תלמידיו: רבי, אמור ככלב! – אמר להן: זה – נושך ושובר עצם, וזה – נושך ואינו שובר עצם".

אולם לאחר חתונתו עם רחל בתו של כלבא שבוע, הוא עוזב את מרעה הצאן והולך ללמוד תורה, ועם כל הקושי שבדבר עלה ונתעלה בתורה, וזכה להעמיד עשרים

קיים מאמר נפלא של הרה"ק בעל הישמח ישראל מאלכסנדר בענין מעלת ליל הסדר, האומר: "מי שאיננו מאמין כי גם הרשע הגדול ביותר יכול להתהפך בלילה הקדוש הזה לצדיק גמור – הוא הוא אותו רשע הנאמר בהגדה!..."

ונראה לתת מקור לדברים בהקדם מאמר בעל ההגדה:

"מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסובין בבני ברק, והיו מספרין ביציאת מצרים כל אותו הלילה עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם: רבותינו, הגיע זמן קריאת שמע של שחרית.."

וצריך להבין מדוע ראה בעל הגדה צורך לציין את מקום המפגש? למה הוא חשוב, ומה בא ללמדנו?

הגמרא במסכת סנהדרין (לב ע"ב) קובעת את מקומות מושבם של החכמים. הגמרא אומרת: "תנו רבנן: צדק צדק תרדף, הלך אחר חכמים לשיבה: אחר רבי אליעזר ללוד, אחר רבן יוחנן בן זכאי לברור חיל, אחר רבי יהושע לפקיעין, אחר רבן גמליאל ליבנה, אחר רבי עקיבא לבני ברק, אחר רבי מתיא לרומי וכו'".

יוצא אם כן כי בני ברק הוא מקום מושבו של ר' עקיבא.

אולם לפי גמרא זו, יש להקשות על המימרא שהובאה לעיל מההגדה. הגמרא בברכות (כו ע"ב), מספרת את סיפור הדחתו מהנשיאות של רבן גמליאל. הגמרא מציינת את תלמידי החכמים שהוצעו להחליפו בנשיאות, ומוצעים

וארבעה אלף תלמידים כמבואר בגמרא בנדרים (נ ע"א), ועל כולם חמישה תלמידים מיוחדים הלא הם ר' מאיר בעל הנס רבי יהודה ר' יוסי ר' שמעון בר יוחאי ור' אליעזר בן שמוע (יבמות סב:). ונעשה לראש התורה שבעל פה, וכדברי הגמרא במסכת סנהדרין (פו ע"א): "... דאמר רבי יוחנן: סתם מתניתין רבי מאיר, סתם תוספתא רבי נחמיה, סתם ספרא רבי יהודה, סתם ספרי רבי שמעון, וכולהו אליבא דרבי עקיבא".

יתירה מזו, מצינו במסכת מנחות (כט ע"ב) שבעת שעלה משה רבינו לשמים (במעמד הר-סיני) ומוצא לקב"ה קושר כתרים (תגים) לאותיות. שואל אותו משה רבנו – מדוע הנך מתעבב כל כך בסה"כ על קוצם של אותיות? עונה לו הקב"ה: עתיד לעמוד אדם בשם עקיבא בן יוסף, והוא עתיד לדרוש על כל תג ותג תילי תילים של הלכות. ביקש לפיכך משה שיראהו לו. 'החזירו לאחוריו', "הלך וישב בסוף שמונה שורות, ולא היה יודע מה הן אומרים". כלומר, ראה משה רבנו כי על אף שהוא למד את כל התורה כולה מפי הקב"ה בעצמו אין הוא כלל מבין מה שר' עקיבא מוציא מפיו, תשש כחו, כיון שהגיע לדבר אחד אמרו לו תלמידיו לר"ע: רבי מנין לך? אמר להן: הלכה למשה מסיני, נתיישבה דעתו.

חזר ובא לפני הקב"ה, אמר לפניו, רבוננו של עולם! יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי? אמר לו: שתוק, כך עלה במחשבה לפני. אמר לפניו: רבוננו של עולם הראיתני תורתו הראני שכרו. אמר לו: חזור לאחוריך חזר לאחוריו ראה ששוקלין בשרו במקולין (- מקום הקצבין שוקלין בשרו כדאמר בברכות (דף סא.) שסרקו בשרו במסרקות ברזל, רש"י). אמר לפניו: רבש"ע זו תורה וזו שכרה? ענה לו הקב"ה: שתוק כך עלה במחשבה לפני.

נמצא כי רבי עקיבא הוא סמל הדמות, של האדם אשר מחסרון רוחני מוחלט, עלה ונתעלה והגיע לפיסגה הרוחנית הגבוהה ביותר.

עוד מעשה מצינו בתענית (כה:): "שוב מעשה בר' אליעזר שירד לפני התיבה (בתפילת תענית עקב עצירת גשמים), ואמר עשרים וארבע ברכות ולא נענה. ירד רבי עקיבא אחריו ואמר: "אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה, אבינו מלכנו למענד רחם עלינו", וירדו גשמים. הווי מרנני רבנן (החלו חכמים לרנן אחר רבי אליעזר, שתפילתו לא התקבלה ואילו תפילת רבי עקיבא התקבלה), יצתה בת קול ואמרה:

לא מפני שזה גדול מזה אלא שזה מעביר על מידותיו וזה אינו מעביר על מידותיו."

בראיה ראשונית נראה כאילו רבי עקיבא "גדול יותר" מרבי אליעזר. הבנה פשטנית של בת הקול מביאה לידי ביטוי את העובדה שלאחד מידות נעלות יותר משל השני. גם על פי בת הקול נראה שרבי עקיבא הוא "יותר" מרבי אליעזר. ואם כן מה הפירוש "לא מפני שזה גדול מזה"?

אלא מסביר את הדברים המבי"ט בספרו "בית אלוהים" (שער תשובה פרק ד') מהו "זה מעביר על מידותיו": "רבי עקיבא היה מעביר על מידותיו שהיה טבעי ומוכן לחטוא בחטאים שאין השכל מרחיקם, ועם כל זה לאהבת ה' היה מכניע יצרו ומעביר על מידותיו אלו, ורבי אליעזר היה בטבעו מוכן לעבודת בוראו, ולא היה צריך להעביר על מידותיו" (ועי' מה שכתבנו בזה בספרי נחלת שדה פרשת שמות אות קל"ב).

רבי עקיבא מחמת היותו בנן של גרים היה בעל מידות רעות, קיום המצוות אצל היה מתוך קושי ומסירות נפש, ובמילים אחרות: "להעביר על מידותיו". לעומת רבי אליעזר שכל מעשיו הטובים נובעים מטבע נפשו, ללא כל מאמץ מציוד.

אותם תנאים קדושים המוזכרים בהגדה: רבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אליעזר בן עזריה ורבי טרפון, הם זכו למעלות גבוהות ונשגבות, אולם הם נולדו קדושים, הם נולדו לאבות צדיקים, חונכו לקדושה והיו עם טבע המושכם רק לקדושה.

בליל הסדר, לילה בו יצאו ישראל ממצרים, מתעורר בו כח והארה, שכל יהודי יכול לצאת מהמיצר האישי שלו, מהמניעים והמפריעים שלו בעבודת ה', לכן, עוזבים אותם תנאים קדושים את ביתם ובאים לביתו של רבי עקיבא, להורות וללמד, כי בלילה הזה טמון כח רוחני גבוה שכל אחד ואחד יכול להתהפך ולשנות את דרכו, ורבי עקיבא בשעתו אשר נהפך מרועה צאן לגדול הדור.

סוד זה מגלה לנו ה"שמח ישראל", שזה כוחו של הלילה הקדוש ליל הסדר, מגודל קדושת הלילה, ניתן לעשות מהפך ולשנות את דרכו, ומרשע גמור להיהפך לצדיק גמור.

קרב ובא הלילה הקדוש ביותר בשנה, בו מגיע הקב"ה בכבודו ובעצמו לביתנו, מאיר את נשמתנו באור יקרות ובשפע של קדושה וטהרה, וממלא כל בקשותינו לטובה. נותרו לנו ימים ספורים להביא את עצמנו ככלי קיבול לכל השפע היורד בלילה זה, יהי רצון שנזכה אנחנו וכל בית ישראל להיטהר ולהתקדש ותחזינה עינינו בגאולת עולמים אמן.